

Protestant Theological University

Kerk in Laak

Hettema, T.L.

Published in:

Inspirare : tijdschrift voor charismatische en evangelische theologie

Published: 01/01/2022

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (APA):

Hettema, T. L. (2022). Kerk in Laak: Leven uit kwetsbaarheid in een Haagse gemeente. *Inspirare : tijdschrift voor charismatische en evangelische theologie*, 26-36.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons). You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

This publication might have been made available through the PThU Research Portal under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the PThU website: <https://www.pthu.nl/over-ptthu/bibliotheek-ptthu/diensten/article-25fa-taverne-amendement-end-user-agreement.pdf>

Takedown policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will investigate your claim and remove access to the work if necessary: bibliotheek@pthu.nl.

Downloaded from the PThU Research Portal (Pure): <https://pure.pthu.nl>.

Onderstaand artikel is verschenen in *Inspirare. Tijdschrift voor charismatische en evangelische theologie*, jaargang 4 (2022), nr. 1, p. 26-36 (Hetteema)

Kerk in Laak

Leven uit kwetsbaarheid in een Haagse gemeente

– door Theo Hetteema –

Foto: Jan Baronner

Het pand werd bij de bouw genomineerd voor de architectuurprijs van het lelijkste gebouw van Den Haag, in de kerkzaal ontbreekt het aan daglicht en het zijn een kleine twintig, voor het merendeel vergrijsde kerkgangers die op zondag de kerkzaal bevolken. Talloze malen was er sprake van om de geloofsgemeenschap op te heffen. Toch is hier een kleine gemeente aanwezig die bewust een plek inneemt in het stadsdeel Laak en niet van plan is het bijtje erbij neer te leggen. Geen gemeente die als model kan dienen voor groei, maar wel een gemeente waar de Geest vertoeft, voor wie met andere ogen wil kijken. Een portret van de Haagse gemeente Kerk in Laak in hun kerkgebouw De Oase.

In 1991 kwam ik als jonge theoloog te wonen in het Haagse stadsdeel Laak, met eenzelfde reden als ieder ander: de huizen waren er goedkoop, en met dezelfde intentie als de meeste bewoners: zo gauw je wat meer te besteden had, vertrok je naar een betere wijk.¹ In die tijd waren er in de wijk twee Hervormde wijkgemeenten, een Gereformeerde Kerk, twee Rooms-katholieke parochies, het Leger des Heils en een voortdurend fluctuerend aantal migrantenkerken. Dertig jaar later zijn de twee

¹ Het Haagse stadsdeel Laak bestaat uit de buurten Spoorwijk, Laak-Centraal, Laakhavens, Schipperskwartier, Laak-Noord en Binckhorst. In de praktijk wordt vaak gesproken over 'Spoorwijk-Laakkwartier'.

parochies en het Leger verdwenen. De migrantenkerken fluctueren nog steeds en van de drie allang gefuseerde Hervormde en Gereformeerde wijkgemeenten is nog een kleine protestantse geloofsgemeenschap over.

Al die jaren ben ik betrokken geweest bij het kerkenwerk in de wijk. Ik heb minstens drie pogingen meegemaakt om de gemeente op te heffen en de gemeente in steeds verschillende vormen toch ook steeds weer zien doorgaan. Wat is de kracht van deze gemeente? En welk interpretatiekader moet je toepassen op een kleine geloofsgemeenschap, als woorden als kwijnend of krimpend niet de lading dekken? Vanuit mijn eigen betrokkenheid bij Kerk in Laak geef ik een exposé van de gemeente.

Daartoe vertel ik iets over de achtergrond van de wijk, ontstaan als vooroorlogse arbeiderswijk met grote kerkgebouwen. Vervolgens stip ik iets aan uit een geschiedenis van krimp en reorganisatie en vertel ik over de omslag naar een kleine buurtgemeente. Tot slot reflecteer ik over de bloeifactoren van deze kleine en kwetsbare geloofsgemeenschap en reik ik een theologische duiding aan.

Geschiedenis en achtergrond van de wijk

Rond 1900 werden in de polders aan de zuidkant van Den Haag industriële havens aangelegd. Naast het havengebied moesten woonwijken verrijzen en dat was in die tijd een revolutionair concept. De arbeiders zouden gescheiden van hun werk en toch op loopafstand ervan wonen en met voorzieningen als scholen en badhuizen moest een hygiënische en aantrekkelijke woonomgeving gecreëerd worden. In 1908 maakte de beroemde architect Berlage een stratenplan voor deze wijk, waarin een centrale as met lange zichtlijnen (waarin bioscoop en kerk op elkaar zouden uitkijken) gecombineerd werd met woonstraten. Maar het bleek te duur te zijn om de laaggelegen poldergrond bouwrijp te maken en het plan van Berlage bleef liggen.

Uiteindelijk kon het plan alleen rendabel gerealiseerd worden door het aantal woningen te verdubbelen. In het geplande Laakkwartier gebeurde dat met de bouw van de compacte Haagse portiekwoningen, die aan particulieren werden verkocht. Bij de huurwoningen van Spoorwijk werd het bouwen rendabel door een horizontale streep door de geplande huizen te trekken: wat bedoeld was als een gezinswoning werd opgedeeld in een benedenwoning en een bovenwoning. Zodoende kwamen in woningen van minder dan 50 m² grote gezinnen te wonen. Zo kwam er vanaf eind jaren twintig een woonwijk tot stand, die van meet af aan last had van overbevolking.

De kerken gedijden wel in deze dichtbevolkte wijk. De Hervormde Oranjekerk in Spoorwijk had 900 zitplaatsen en dubbele diensten op zondagmorgen, de Hervormde Laakkapel in Laakkwartier zeshonderd en de Gereformeerde Laakkerk achthonderd zitplaatsen in de kerkbanken.

Vanaf de jaren zeventig veranderde de bevolkingssamenstelling van de wijk. Er kwamen arbeidsmigranten uit Turkije en Marokko, die gingen werken in de kassen van het Westland. Autochtone Nederlanders trokken weg naar Zoetermeer en later naar de Vinexwijken van Den Haag. In de jaren 2000 kwamen er steeds meer Oost-Europeanen in de wijk wonen en door de vestiging van de Haagse Hogeschool zijn er veel studenten bijgekomen.

In 2021 kent het stadsdeel ruim 43.000 inwoners, maar daar kan nog een fors aantal niet-geregistreerde inwoners bij worden opgeteld. Berucht is de 'verkamering' van appartementen, waarin te veel illegale Oost-Europese arbeidsmigranten gehuisvest worden. De bevolkingsdichtheid is ruim 16.000 per vierkante kilometer. Daarmee blijft de wijk onder de top tien van dichtstbevolkte buurten van Nederland, maar het is duidelijk dat er sprake is van een grote bevolkingsdichtheid.² Vanaf de jaren negentig is veel geïnvesteerd in vernieuwing van de wijk. De industriële havens zijn verdwenen en hele straten zijn gesloopt. Daar is woningbouw voor teruggekomen, maar ook daarvoor geldt: om die rendabel te maken zijn de huizen en appartementen in veel gevallen te klein gebouwd. Laak is een stadsdeel waarin veel geïnvesteerd wordt, maar dat ook kwetsbaar is en blijft.

De protestantse kerk in het stadsdeel

In deze dichtbevolkte, multiculturele wijk waren oorspronkelijk drie protestantse kerkgebouwen. De Hervormde Oranjekerk was in de jaren negentig al gesloopt en de wijkgemeente ging kerken in een multifunctioneel gebouw met seniorenwoningen en welzijnsvoorzieningen. Daarin kwam een gedeelte dat onder de naam 'De Oase' werd ingericht als een diaconaal buurthuis, dat ook 's zondags als kerkzaal kon worden gebruikt (zie de foto). Het diaconale buurtwerk, gefinancierd en ingevuld door de Haagse Hervormde diaconie, werd een belangrijke vitaliserende impuls voor de Hervormde wijkgemeente, al waren er ook veel strubbelingen in de omgang met elkaar. De Gereformeerde Laakkerk werd verkocht aan een Chinees kerkgenootschap en in 2000 gingen de Laakkerkers en de wijkgemeente van de Oase samen met de wijkgemeente van de Laakkapel kerken in de Laakkapel. De Oase was daarna geen kerk meer.

Zonder het diaconaal buurthuis als partner begon de wijkgemeente in 2007 in de Laakkapel zelf aan een project 'pastoraal-missionaire gemeenschap Laak'. Onder leiding van een kerkelijk werker werd een aantal activiteiten opgezet waarbij het verschil tussen binnenkerkelijk werk en op de buurt gerichte activiteiten verdween. Wat er was aan bestaande kerkelijke activiteiten (zoals de kerkdiensten of een ouderengroep) bleef bestaan. Maar wat er verder werd opgezet moest aan het criterium voldoen dat het van belang was voor kerkelijke en niet-kerkelijke mensen. Zo kregen de buurtmaaltijden een nieuwe invulling, kwam er een maandelijkse inloopmiddag voor mensen met rouw en waren er filmavonden met een gespreksthema.

Die wijkgemeente ging zich tooien met de benaming 'wijkgemeente Kerk in Laak' en heeft tot 2012 in de Laakkapel gezeten. Daarna bleek het gebouw te duur en te bewerkelijk te zijn voor de wijkgemeente. De Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, die inmiddels ontstaan was na een fusie van Hervormde gemeenten en een aantal Gereformeerde Kerken in Den Haag, kwam tot een grootse bezuinigingsoperatie. De wijkgemeente Kerk in Laak nam het besluit om een goedkopere huisvesting te vinden en ging terug naar het gebouw van De Oase. De wijkpredikant met een 70% aanstelling ging met emeritaat en de predikant van de

² Zie <https://allecijfers.nl/wijk/wijk-38-laakkwartier-en-spoorwijk-den-haag/>

naastliggende wijkgemeente Marcuskerk in Moerwijk ging één dag in de week voor Kerk in Laak werken.

Ik beschrijf dit zo uitgebreid omdat het betekent dat er geen lid van de oudere generatie is, die nog kerkt in een kerkgebouw waar hij van jongs af aan affectief aan gehecht is. De Oranjekerk is gesloopt, de Laakkerk is verkocht en de Laakkapel is een moskee geworden. Het geeft een bepaalde meegaandheid voor nieuwe ontwikkelingen maar veroorzaakt ook een bepaalde gelatenheid bij wat er allemaal gebeurt qua kerkelijke ontwikkelingen.

Gelatenheid en omslag

Die gelatenheid werd duidelijk in de volgende jaren. De wijkgemeente werd ondergebracht in een cluster samen met de Marcuskerk in Moerwijk en de Valkenboskerk in het Valkenboskwartier en Transvaal. Het gebouw van de Valkenboskerk werd verkocht en er bleven met de Marcuskerk en De Oase twee 'vierlocaties' over die, zonder logische geografische positionering, een gebied van zo'n 120.000 inwoners moesten bestrijken.

In een adembenemend tempo verdampte de kerkelijke bevolking van het gedeelte Valkenboskerk en bleven de kerkenraden van de Marcuskerk en Kerk in Laak over om met elkaar een wijkgemeente te vormen. Ondanks een bestuurlijke fusie tot één wijkgemeente (met de naam De Drieklank) is het nooit tot een eenheid gekomen.

Dat heeft te maken met geografische verschillen: Moerwijk en Spoorwijk-Laakkwartier worden van elkaar gescheiden door een spoorlijn. Maar meer nog waren er kwalitatieve verschillen. De Marcuskerk ontwikkelde zich door de jaren heen tot een evangelisch-confessionele wijkgemeente, die, naast een Moerwijkse bevolking, goed opgeleide jonge gezinnen uit heel Den Haag ging trekken. Kerk in Laak was van een meer midden-orthodoxe snit, bond een veel oudere leeftijdsgroep aan zich, had leden uit het stadsdeel Laak of de directe omgeving en van een lager opleidingsniveau.

De samenwerking tussen Kerk in Laak en de Marcuskerk was bestuurlijk opgelegd maar leidde nooit tot synergie of nauwe samenwerking. Een nieuwe impuls kwam voor Kerk in Laak wel met het stichten van een pioniersplek Leven in Laak in 2014. Deze pioniersplek ging zich richten op jongeren die in Laak kwamen wonen en die veel behoefte hadden aan contact, uitwisseling, maatschappelijke betrokkenheid en interesse in zingeving en geloof. De pioniersplek ontwikkelde zich tot een zelfstandige geloofsgemeenschap, maar er waren van meet af aan contacten met Kerk in Laak.

Het diaconale buurtwerk van de Hervormde diaconie was al die jaren in De Oase gebleven en had inmiddels vorm gekregen onder de vlag van Stek, de uitvoeringsorganisatie van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage (PGG) en gefinancierd door de diaconie van de PGG. De diaconie wilde graag een goede band tussen haar buurthuizen en de wijkgemeenten. Toen de wijkgemeente in 2012 weer terugkwam in de Oase werd het concept van een 'buurt-en-kerk-huis' ontwikkeld, waarin buurt-diaconale en kerkelijke activiteiten samen zouden gaan.

In 2020 kwam het tot een belangrijke wending voor Kerk in Laak. De diaconie besloot te stoppen met De Oase als buurt-en-kerkhuis. Daarnaast was de kerkgang bij Kerk in Laak gaandeweg geringer geworden en werd het steeds moeilijker om vrijwilligers en vooral kerkenraadsleden te vinden. Zelfs de instelling door de wijkkerkenraad van een commissie die de toekomstige levensvatbaarheid van Kerk in Laak moest onderzoeken werd met gelatenheid ontvangen, zonder veel animo om de commissie te bemensen.

De commissie verkende verschillende mogelijkheden van samenwerking met andere geloofsgemeenschappen, maar kon uiteindelijk niet tot een ander voorstel komen dan de opheffing van de locatie De Oase/Kerk in Laak. Dit zou de mogelijkheid geven om de krachten te bundelen in één vierplek, de Marcuskerk in Moerwijk, en op die locatie meer te ontwikkelen voor gezinnen met kinderen. De wijkkerkenraad besloot met dit voorstel in augustus 2020 om te stoppen met kerkdiensten in De Oase.

Het voorgenomen besluit stuitte op grote weerstand bij de meeste kerkgangers van Kerk in Laak, tot verbazing van de wijkkerkenraad die vanwege het moeizame invullen van de toekomstcommissie en het jarenlange tekort aan vrijwilligers had gedacht dat dit de beste oplossing was. Bij de kerkgangers was de gedachte vooral: het kan toch niet zo wezen dat er in een compleet stadsdeel van Den Haag geen protestantse gemeente meer aanwezig is? Qua afstand waren voor de meesten de kerkgebouwen in het naastgelegen Rijswijk bereikbaar. Maar de gedachte dat er een kerk in de buurt moet zijn, sloeg voor de kerkgangers niet alleen op geografische nabijheid maar ook op presentie in het stadsdeel Laak.

Vanuit Kerk in Laak bleken er ineens acht mensen in een commissie te willen gaan zitten om een alternatief voor de sluiting te bedenken. Binnen een maand lag er een voorstel om als huisgemeente verder te gaan. Daarbij werd gekeken naar een mogelijkheid die vanaf 2018 in de kerkorde van de Protestantse Kerk wordt geboden en naar het voorbeeld van de huisgemeente van Blauwkapel-Groenekan.³ Kerkordelijk gezien kon dat alleen bij opheffing van een wijkgemeente, terwijl in dit geval alleen een vierplek van een wijkgemeente werd opgeheven. Uiteindelijk is ervoor gekozen om Kerk in Laak wel de invulling te geven van een huisgemeente maar de kerkordelijke status toe te kennen van een 'voorziening', die een Algemene Kerkenraad volgens de kerkorde van de Protestantse Kerk kan treffen.⁴ De commissie die Kerk in Laak is gaan besturen spreekt van een 'buurtgemeente'. Daarmee is een nieuwe term gesmeed, die voor deze geloofsgemeenschap precies uitdrukt wat ze wil zijn: een kerk die present is in de buurt.

Invulling van de buurtgemeente

Sinds 1 januari 2021 is deze buurtgemeente operationeel. De drie overgebleven kerkenraadsleden zijn aangevuld met een vierde ambtsdrager en zeven

³ *Kerkorde en ordinanties van de Protestantse Kerk in Nederland*, Ordinantie 2-5-10 t/m 13, zie <https://www.protestantsekerk.nl/download8316/Kerkorde%20en%20ordinanties%20-%20versie%20december%202019%20-%20def%20dd%202-12-2019.pdf> Voor de huisgemeente van Blauwkapel-Groenekan: <http://www.blauwkapel-groenekan.nl>

⁴ *Kerkorde*, Ordinantie 4-7-2.

kernvrijwilligers, die tezamen de commissie vormen die de buurtgemeente bestuurt. Zo is er maar liefst een commissie van elf personen die bewuste kernvrijwilligers zijn. Zo'n vierhonderd leden stonden in de ledenregistratie als 'actief' geregistreerd, wat vooral betekent dat ze niet zelf hebben aangegeven als passief geregistreerd te willen zijn. Er waren ongeveer zeventig betalende leden in de oude situatie. Alle actieve leden zijn aangeschreven met de vraag of zij in de wijkgemeente De Drieklank wilden blijven, met kerkgebouw de Marcuskerk in Moerwijk, of lid wilden worden van de buurtgemeente, met als gebouw De Oase. Zo'n vijftig personen hebben gekozen voor het lidmaatschap van de buurtgemeente. De overigen blijven automatisch lid van de bestaande wijkgemeente, die opereert vanuit Moerwijk en in Laak geen activiteiten meer onderneemt. Twintig personen zijn als vriend van de gemeente geregistreerd.

De buurtgemeente heeft geen eigen predikant. Onderling pastoraat is de basis, aangevuld met ondersteuning door een emeritus-predikant en door de schrijver van dit artikel. Dat onderling pastoraat krijgt vorm in bezoek aan gemeenteleden, maar ook in de gesprekken die vrijwillige gastheren en gastvrouwen bij de wekelijkse buurtkoffie hebben met bezoekers. Het maandelijkse 'AlleenCafé' voor rouwenden is een prachtige gelegenheid van lotgenotencontact en onderlinge ondersteuning, waar de aanwezige pastor vooral faciliteert en stroomlijnt. De cantorij heeft een belangrijke functie in het onderlinge meeleven. Uitvaarten worden soms geleid door een ouderling die een uitvaarttraining heeft gevolgd of door een predikant naar keuze. Gemeenteleden geven regelmatig aan dat ze liever hun uitvaart geleid zien door de getrainde ouderling die hen kent dan door een predikant die geen geschiedenis met hen heeft.

De wekelijkse kerkdiensten hebben gewoonlijk een traditionele invulling, waarin gastpredikanten voorgaan. Bij een gemeentegesprek was een aantal jaren geleden al aangegeven dat men prijs stelt op een predikant met een 'echte' preek en niet iemand met een 'praatje'. Meer nog dan een wens om cognitieve verdieping drukt naar mijn idee de aanwezigheid van een 'echte' predikant uit dat de gemeente serieus genomen wordt en zich niet afgescheept voelt. Datzelfde gevoel spreekt ook uit de liturgie die begint met bemoediging en groet in beurtspraak. Meer dan als een hoogliturgische beleving wordt die beurtspraak ervaren als een teken dat de dominee het niet alleen voor het zeggen heeft, maar dat de gemeente serieus wordt genomen.

Eens in de maand is er een kringviering, die juist wel laagdrempelig is ingericht. Na jaren van een moeizame invulling wordt de kringviering nu gehouden samen met de pioniersplek Leven in Laak.

Het zit diep in het leven van bewoners van de wijk dat ze zich niet serieus genomen voelen of zich slachtoffer voelen van het beleid van gemeentepolitiek, zorgverzekeraars of woningcorporaties. De waarde van de kerk in de buurt is erin gelegen dat ze mensen het besef geeft dat ze serieus worden genomen. Bij veel gelegenheden lukt het om een niet-oordelende houding in te nemen, waaruit dit blijkt. Ik vind het bijvoorbeeld mooi om te zien dat er niet veroordelend wordt gekeken naar mensen die te laat de kerkdienst binnenglijpen. Het heeft een oorzaak in psychische problemen, slaapproblemen of vervoer en het helpt iemand niet verder om daar veroordelend op te reageren.

De buurtgemeente mag tegen een schappelijke vergoeding van de Diaconie het gebouw van De Oase voor een aantal dagdelen blijven huren. Vanaf 2022 komt er naast Kerk in Laak vrouwenbuurtwerk in het gebouw, als project van het welzijnswerk in de wijk. Daarmee verschijnt een sterke samenwerkingspartner.⁵ Door een grote gift lijkt Kerk in Laak voor het eerst in decennia het boekjaar te kunnen afsluiten met zwarte cijfers. Belangrijker is dat er een geloofsgemeenschap is die klein is, maar niet kwijnend, gering in aantal, maar niet versleten.

Bloefactoren van Kerk in Laak

Wat zijn de bloefactoren van deze buurtgemeente? Ik zie er zelf tenminste vier.

1) De missie van de gemeente is om kerk in de buurt te zijn: kerk in Laak. Het lukt de gemeente om bij die missie te blijven. Toen in de zomer van 2020 na de kerkdienst werd verteld dat Stek zou ophouden met het diaconale centrum, zei een van de gemeenteleden: 'We hadden in de oude Oranjekerk al een kinderclub voor kinderen uit de buurt en een spreekuur van de dokter. We waren altijd al buurtgericht. Dat hebben we een tijdlang samen op met Stek kunnen, nu gaan we er dan zonder Stek maar weer mee verder.' Dat is een prachtige uitdrukking van een mission statement dat voortkomt uit een geschiedenis en levend is.

2) De gemeente is er zich van bewust dat ze klein is en de kerkelijke presentie niet groots kan neerzetten. Van bijvoorbeeld de tien basisscholen in het stadsdeel is er contact met één. Den Haag is de meest gesegregeerde stad van Nederland en bewoners leven in een eigen kring van cultuurgenoten. Buiten die kring wordt simpelweg niets opgepikt en je mag ervan uitgaan dat op tien meter afstand van het gebouw niemand weet dat daar een kerk zit, ondanks het grote lichtbord met de naam erop. Wat de gemeente doet, zal altijd additioneel zijn bij wat anderen doen. Maar de kracht van de gemeente ligt in betrouwbare aanwezigheid, waar welzijnswerk het in andere gevallen vaak moet hebben van kortlopende projecten of projectleiders die snel weer vertrekken.

3) De gemeente gaat bondgenootschappen aan, door samen te werken met het stedelijke diaconale buurtwerk, met een bewonersorganisatie, met het stadsdeel, of het welzijnswerk. Dat is niet altijd een succesverhaal. Een intensieve samenwerking met een Nigeriaanse migrantengemeente in de jaren 2000 liep uit op een kater voor beide groepen. Dat had er onder andere mee te maken dat de Nigeriaanse gemeente naar haar moederkerk moeilijk toe kon beargumenteren waarom ze samenwerkte met een witte gemeente die qua geloofsopvattingen anders in het leven stond. De samenwerking met het diaconale buurtwerk behield altijd een zekere rivaliteit. En toch is er op beslissende momenten bereidheid om met andere partijen samen te werken.

4) Het lukt de gemeente om niet vast te houden aan wat niet meer is, maar zichzelf te overstijgen en zich opnieuw te verhouden tot de werkelijkheid van het moment. Dat is het geval geweest bij de vele verhuizingen naar andere kerkgebouwen en in de omgang met ongewilde situaties. De gemeente zoekt steeds een jasje dat haar past.

⁵ Zie voor het gemeentewerk www.kerkinlaak.nl

Je ziet het terug in de inrichting van de kerkzaal, met een beperkt aantal stoelen, zonder de suggestie dat er honderden bezoekers komen. Dat blijkt ook in de nieuwe vorm van de buurtgemeente, met haar lichte bestuursvorm.⁶ Het blijkt dat die lichtere vorm aantrekkingskracht heeft. Nu zijn er wel vrijwilligers te vinden voor taken waar twee jaar geleden niemand voor was.

Het kwetsbare lichaam van Christus

Tegelijk is Kerk in Laak kwetsbaar. Het bestaan van de gemeente is afhankelijk van de welwillendheid van allerlei kerkelijke organen. Allerlei taken hangen aan enkelingen. Sommige dingen kunnen simpelweg niet gerealiseerd worden, zoals het maken van video-opnames van de kerkdienst, wat in coronatijd een pre zou zijn.

In die kwetsbaarheid zit voor mij de grootste ecclesiologisch-theologische vraag. Kwetsbaarheid is een waarde die tegenwoordig veel in de mond wordt genomen. Als kerkelijke gemeenten willen we openstaan voor kwetsbare mensen. Er moet ruimte zijn voor hun verhaal en hun ervaringen. Maar hoe moeten we omgaan met het feit dat een gemeente in haar wezen kwetsbaar is? In wezen is de gemeente uitdrukking van het lichaam van Christus. De opgestane Heer is echter een Heer die zijn wonden toont. Christus leeft niet alleen in kwetsbaarheid maar zelfs in de feitelijke kwetsuren.

Zou het dus niet zo kunnen of moeten zijn dat een gemeente niet alleen ruimte maakt voor kwetsbaarheid, maar ook zelf met kwetsuren leeft? In het geval van Kerk in Laak: de kwetsuur van vergrijzing, uit het zicht verdwenen zijn van een wijk waar ooit de kerktorens over de hele wijk te zien waren, het onvermogen om bestuurlijk capabel te zijn. In het stadsdeel Laak wonen veel mensen die het amper redden, die moeite hebben om regie over hun leven, werken, wonen, gezondheid en relaties te krijgen. Moet een kerk die kerk in de buurt is, dan niet in haar wezen ook worstelen met haar kwetsuren, haar moeite om regie te hebben over haar kerkelijk bestaan en presentie in de wijk?

‘De kracht openbaart zich eerst ten volle in zwakheid,’ zegt Paulus in 2 Korintiërs 12:9 (NBG '51). We beamen als theologen en kerkelijke leiders het mooie van deze Bijbeltekst, maar zijn wellicht ondertussen als de jonge Augustinus die tot God bad: ‘Geef me kuisheid en matigheid. Maar nu nog even niet.’ Zo is onze gedachte: ‘Geef ons kwetsbaarheid. Maar nu nog even niet.’

Bij Kerk in Laak is het niet een nobele intentie om die kwetsbaarheid en kwetsuren toe te laten, maar eenvoudig de omstandigheid dat we niet anders kunnen. En dan openbaart zich de Geest, die kracht is die zich in zwakheid openbaart. Ik ervaar dat voortdurend in het gemeentelven, vooral wanneer mensen een inbreng hebben die in andere gemeenten gemakkelijk over het hoofd gezien zouden zijn.

⁶ In de buurtgemeente, naar model van de huisgemeente uit de protestantse kerkorde, is er niet een aparte wijkraad van kerkrentmeesters en wijkraad van diakenen met een aparte kas en overlegstructuur. Er is een minimum aantal ambtsdragers en daarnaast wordt de besturende commissie gevormd door kernvrijwilligers.

Toen de commissie van de op te richten buurtgemeente in september 2020 haar idee mocht 'pitchen' bij de wijkkerkenraad van De Drieklank, vroeg een van de kerkenraadsleden aan de commissie: 'Waar zien jullie jezelf over dertig jaar staan?' Organisatiekundig was dat een goede vraag, maar misschien was het geen goede geloofsvraag. Het antwoord dat werd gegeven, was: 'Misschien bestaan we over vijf jaar niet meer. We moeten niet pretenderen daar iets over te willen zeggen. Maar dan zijn we er in ieder geval die vijf jaar geweest voor en in de buurt.'

Leven uit kwetsbaarheid en in gekwetstheid: met andere woorden zou je dat een bestaan in contingentie kunnen noemen. Het contingente is dat wat zich niet in algemene regels laat vangen. Dat contingente is naar mijn overtuiging bij uitstek het domein waarin God heilzaam present is. Je zou allerlei Bijbelverhalen kunnen lezen als een zoektocht om juist in het contingente, in levenssituaties en maatschappelijke omstandigheden die zich niet in algemene regels laten vangen het present zijn van Gods Geest en kracht te onderscheiden. Kan een kerk dat contingente ook zijn? Bij Kerk in Laak is het leven in het contingente sterk aanwezig. Dat maakt dat de buurtgemeente Kerk in Laak per definitie niet zomaar tot een model te maken is van gemeenteopbouw of gemeentegroei. Maar dat maakt haar nog niet minder van waarde.

Dr. Theo Hetteema werkt als theoloog bij het Protestants Landelijk Dienstencentrum en bij het Seminarium van de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten. Hij woont in Den Haag en is actief vrijwilliger bij de besproken buurtgemeente Kerk in Laak.
E: tlhetteema@pthu.nl